

Analiza sytuacji w Burkina Faso pod rządami kpt. Traore

Katarzyna Woźniak

Security
in practice

Analiza sytuacji w Burkina Faso pod rządami kpt. Traore

Opracowała: Katarzyna Woźniak, 23.03.2023 r.

30 września 2022 r. doszło do drugiego w ciągu roku zamachu stanu w Burkina Faso. Władzę przejął kpt. Ibrahim Traore wraz z juntą wojskową. Tymczasowy rząd obiecał odzyskać obszar kontrolowany przez grupy zbrojne i zwiększyć bezpieczeństwo państwa. W ciągu sześciu miesięcy rządów kpt. Traore poczucie bezpieczeństwa w Burkina Faso zmalało, doszło też do wielu porwań i ataków zarówno na osoby cywilne, jak i siły zbrojne.

Na początku swojej kadencji Traore rozpoczął działania reorganizujące siły zbrojne, dzięki czemu zwiększono liczbę regionów wojskowych z trzech do sześciu (Sahel, Boucle du Mouhoun i obszary wschodnie). W listopadzie 2022 r. siły zbrojne przeprowadziły rekrutację i do armii włączono 3 tys. nowych żołnierzy oraz 1400 żandarmów[1]. W ramach walki z terroryzmem od października do listopada 2022 r. tymczasowy rząd Burkina Faso prowadził też rekrutację do milicji. W efekcie wpłynęło 90 tys. zgłoszeń. Ostatecznie 50 tys. ochotników, którzy przeszli 14-dniowe szkolenie wojskowe, otrzymało broń i wstąpiło

w szeregi Ochotników Obrony Ojczyzny (Volontaires pour la Défense de la Patrie, VDP). Zaangażowanie cywilów do walki z terroryzmem nie jest nowym pomysłem – już w 2020 r. pod rządami Rocha Kaboré walczyli oni z grupami zbrojnymi w północnym, północno-centralnym i wschodnim regionie kraju. Włączenie do walki cywilów spotkało się z mieszaną reakcją. Z jednej strony VDP mają zwiększyć bezpieczeństwo, z drugiej – rodzi to wiele obaw dotyczących przyszłości członków VDP. Największą z nich stanowi duża liczba uzbrojonych cywilów, którzy mogą pozostać oporni na kontrolę ze strony państwa[2].

4 grudnia 2022 r. rząd Burkina Faso zawiesił nadawanie francuskiego radia RFI (Radio France International) po tym, gdy stacja wyemitowała groźbę skierowaną do ludności przez przywódcę grup zbrojnych. Radio podało do wiadomości publicznej również informację, że doszło do próby zamachu stanu mającego obalić kpt. Ibrahima Traore, czemu rząd stanowczo zaprzeczał[3]. Po pewnym czasie Traore potwierdził w mediach lokalnych, że na końcu listopada 2022 r. próbowano przeprowadzić kolejny zamach stanu. Osobami odpowiedzialnymi za próbę obalenia Traore byli zwolennicy poprzedniej junty wojskowej, którzy pragnęli przywrócić porządek przed wrześniowego zamachu stanu. Traore oświadczył, że zna sprawców, ale zamiast ich aresztować, woli przeprowadzić z nimi rozmowy. W ten sposób próbuje wykreować wizerunek dobrego przywódcy, który wybiera dialog niż rozwiązanie siłowe[4].

Radio RFI uważa, że zawieszenie nadawania nastąpiło niezgodnie z procedurami wprowadzonymi przez regulatora komunikacji Burkina Faso. Można zauważyć, że obywatele i rządzący inspirują się działaniami w sąsiednim Mali, które w marcu 2022 r. jako pierwszy kraj Afryki Zachodniej zawiesiło transmisję RFI. Stało się to w czasie, gdy stosunki między Francją a byłymi koloniami pogarszają się z powodu niskiej efektywności europejskiego sojusznika w zwalczaniu grup zbrojnych[5].

14 grudnia 2022 r. w Waszyngtonie podczas szczytu przywódców USA i Afryki prezydent Ghany Nana Akufo-Addo potwierdził, że rosyjscy najemnicy z grupy Wagnera są w Burkina Faso, a tymczasowy rząd wojskowy tego kraju ma płacić wagnerowcom złotem, a w zasadzie zezwoleniem na eksploatację kopalń złota znajdujących się na południu kraju. Ghana wyraziła zaniepokojenie rosyjską obecnością w pobliżu północnej granicy swojego kraju[6]. Zarzuty te spotkały się z ostrą reakcją Burkina Faso. Do uspokojenia sytuacji konieczne okazało się spotkanie pomiędzy ministrem bezpieczeństwa Ghany i Ibrahimem Traore w celu wyjaśnienia sytuacji. Dotychczas stosunki dyplomatyczne między sąsiadującymi z sobą krajami były

pozytywne dzięki współpracy w dziedzinie rolnictwa, wody, handlu, transportu i bezpieczeństwa[7].

23 grudnia 2022 r. rząd wojskowy Burkina Faso wydał nakaz opuszczenia kraju dla Barbary Manzi, która jest wysokiej rangi urzędnikiem ONZ. Nie od razu podano przyczynę uznania Manzi za „persona non grata”[8]. W późniejszym oświadczeniu wydanym przez ministra spraw zagranicznych okazało się, że stało się to z powodu „malowania negatywnego obrazu sytuacji bezpieczeństwa kraju”[9]. Manzi od wielu lat zajmowała się prowadzeniem działalności humanitarnej w krajach rozwijających się, a na stanowisko w Burkina Faso została mianowana w 2021 r[10].

Pod koniec grudnia 2022 r. w Burkina Faso doszło do zabójstwa 28 mężczyzn, których ciała znaleziono w północno-zachodnim mieście Nouna[11]. Miejscowy prokurator poinformował, że wszyscy mężczyźni zostali zastrzeleni. Sprawcy oraz motyw na dzień 7 stycznia 2023 r. nie były znane. Wiadomo, że ofiary należały do tradycyjnej społeczności łowieckiej, znanej jako Dozo. Mordercy podali się za członków VDP, a następnie zabili mężczyzn. 2 stycznia 2023 r. tymczasowy rząd Burkina Faso rozpoczął dochodzenie w tej sprawie[12]. Przed tym zdarzeniem doszło do ataku grup zbrojnych na lokalną siedzibę Ochotników Obrony Ojczyzny[13].

W dniach 12 i 13 stycznia 2023 r. w Saum – północnej prowincji Burkina Faso – uzbrojeni mężczyźni uprowadzili ponad 50 kobiet (w zależności od źródła liczba kobiet waha się od 50 do 60), które zbierały owoce poza wioską Liki (około 15 km od miasta Aribinda). 12 stycznia porwano 40 kobiet, które znajdowały się około 12 km na południowy wschód od Aribindy, a kolejne około 20 osób – 13 stycznia 2023 r. na północ od miasta. Natychmiast po tym armia oraz oddziały cywilne wszczęły poszukiwania na ziemi i z powietrza. Samoloty przeszukiwały obszar z myślą znalezienia wzmożonego ruchu na ziemi[14]. Kilku kobietom udało się uciec i powiadomić służby o porwaniu. Uprowadzone mieszkają na obszarze zagrożonym częstymi atakami ze strony grup zbrojnych. Poszły do buszu w poszukiwaniu pożywienia, którego brakuje w okolicy Aribindy, a ta silnie jest uzależniona od zewnętrznych dostaw żywności, którą blokują grupy zbrojne[15]. Wysoki komisarz ONZ ds. praw człowieka wezwał do natychmiastowego uwolnienia porwanych oraz podjęcia przez władze krajowe dochodzenia w tej sprawie i pociągnięcia do odpowiedzialności porywaczy[16].

19 stycznia 2023 r. doszło do dwóch ataków w północnym i północno-zachodniej części kraju. Zaatakowano członków VDP. Zginęło co najmniej 18 osób, w tym 16 należących do VDP. Pierwszy atak nastąpił w mieście Rakoegtenga w prowincji Bam – zabito tam 6 członków VDP i jedną kobietę, a około 10 osób zostało rannych, w tym kilka poważnie. Drugi atak przypuszczono na konwój eskortowany przez VDP na drodze między Siena a Saran. Zginęło 10 strażników i jedna osoba cywilna[17].

24 stycznia 2023 r. Francja otrzymała wypowiedzenie porozumienia z 2018 r. w sprawie statusu francuskich sił zbrojnych w Burkina Faso. Wywołało to radość wśród tysięcy Burkańczyków, którzy zebrali się w stolicy Wagadugu, aby świętować wycofanie się Francji z Burkina Faso, poprzeć juntę wojskową oraz zachęcić ją do nawiązania silniejszych relacji z Federacją Rosyjską[18]. Francja w ciągu miesiąca, czyli pod koniec lutego 2023 r., miała wycofać swoje wojska z Burkina Faso[19], co też oficjalnie uczyniła 18 lutego podczas ceremonii opuszczenia flagi[20]. Sprzęt wojskowy ma zostać zabrany do końca kwietnia. Do czasu wypowiedzenia porozumienia w Burkina Faso stacjonowało około 400 żołnierzy w ramach misji „Sabre”, które obejmuje swoim zasięgiem cały region Sahelu i walczy z grupami zbrojnymi powiązаныmi z Al-Kaidą i tzw. Państwem Islamskim[21]. Ponadto rząd Burkina Faso zwrócił się do Francji o wymianę ambasadora po tym, jak ówczesnie urzędujący publicznie skomentował pogarszającą się sytuację bezpieczeństwa w kraju[22]. Rząd

tymczasowy oświadczył, że działania wymierzone we Francje nie mają na celu całkowitego zerwania stosunków dyplomatycznych, lecz tylko ograniczenia obecności byłego kolonizatora.

Pod koniec stycznia 2023 r. została zaatakowana baza wojskowa znajdująca się w Falagountou na północy kraju w pobliżu granicy z Nigrem. Zginęło 10 żołnierzy, 2 członków VDP i jedna osoba cywilna. Równoległe z powyższym wydarzeniem na południu kraju, w pobliżu wioski Linguekoro, przy granicy z Wybrzeżem Kości Słoniowej znaleziono ciała 15 mężczyzn. Gubernator regionu Kaskad, gdzie nastąpił atak, powiedział, że uzbrojeni mężczyźni zatrzymali dwa pojazdy, które przewoziły 8 kobiet i 16 mężczyzn. Kobiety i jednego z mężczyzn oszczędzono, ale pozostałych 15 mężczyzn straciło życie[23].

Atakowani są nie tylko cywile, ale również pracownicy organizacji humanitarnych. 8 lutego 2023 r. w regionie Boucle du Mouhoun, w północno-zachodniej części Burkina Faso, czteroosobowy zespół medyczny w drodze między Dedougou i Taugan został zaatakowany przez uzbrojonych mężczyzn. Dwóch pracowników Lekarzy bez Granic (Médecins Sans Frontières, MSF) straciło życie, pozostałym dwóm udało się uciec. Organizacja Lekarzy bez Granic potępiła atak i tymczasowo zawiesiła swoją działalność w regionie Boucle du Mouhoun. Zespół MSF działa w czterech regionach Burkina Faso. Od lipca do grudnia 2022 r. przeprowadził 400 tys. konsultacji w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej oraz pomógł w porodzie prawie 4300 kobietom. Działania MSF są ważną częścią pomocy w kraju, który zmaga się z kryzysem humanitarnym[24].

17 lutego 2023 r. na północy Burkina Faso przy granicy z Mali i Nigrem w zasadzce przygotowanej przez grupy zbrojne zginęło co najmniej 51 żołnierzy. 19 lutego w godzinach porannych poinformowano o znalezieniu 8 ciał żołnierzy; wieczorem tego samego dnia podano bilans zabitych (51 osób). Żołnierze patrolowali obszar między Deou i Oursi w prowincji Oudalan[25]. 25 lutego 2023 r. grupy zbrojne powiązane z tzw. Państwem Islamskim poinformowały, że zabiły ponad 70 żołnierzy, kilkadziesiąt innych żołnierzy zostało rannych, a 5 wzięły jako zakładników[26]. Był to jeden najbardziej śmiertelnych ataków grup zbrojnych skierowany przeciwko siłom bezpieczeństwa. Ostatni tak duży atak nastąpił w listopadzie 2021 r. w Inata na północy kraju, w którym życie straciło 57 żandarmów po bezskutecznym apelu o pomoc. Według organizacji pozarządowych przemoc trwająca w Burkina Faso od 2015 r. pochłonęła ponad 10 tys. ludzkich istnień – zarówno cywilów, jak i żołnierzy. Wszystkie siły zbrojne Burkina Faso prowadzą działania antyterrorystyczne. Największą skutecznością odznaczają się siły powietrzne, które według doniesień armii

zneutralizowały 100 członków grup zbrojnych. Liczba ta dodawana jest do 60 innych zabitych od początku operacji[27].

Mapa 1. Mapa przedstawiająca miejsca ataków dżihadystów oraz porwań kobiet. Opracowanie własne.

Burkina Faso jest na skraju katastrofy humanitarnej. Państwo znajduje się na liście najbiedniejszych krajów świata. Tysiące ludzi i członków sił bezpieczeństwa zginęło, a około 2 mln ludzi przesiedlono i zmuszono do życia w prowizorycznych obozach. Za pogarszające się warunki do życia w Burkina Faso odpowiedzialność ponoszą niestabilne rządy oraz działalność różnorodnych grup zbrojnych, w tym z sąsiedniego Mali. Grupy zbrojne, które wciąż przeprowadzają ataki i zajmują nowe tereny, utrudniają przepływ ludzi i towarów w obalonych miastach. Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS) oszacowała, że w czerwcu 2022 r. zaledwie 60% kraju pozostawało pod kontrolą władz Burkina Faso[28]. Wojna na wschodzie Europy dodatkowo przyczyniła się do pogłębienia kryzysu humanitarnego w Burkina Faso i innych krajach, które były zaopatrywane w żywność pochodzącą z Ukrainy. Z pomocą przychodzi Międzynarodowy Fundusz Walutowy, który zobowiązał się przekazać

80 mln dolarów pomocy nadzwyczajnej dla Burkina Faso. Finansowanie ma obejmować dystrybucję żywności i wody pitnej, subsydiowane środki produkcji rolnej oraz transfery pieniężne dla gospodarstw domowych spełniających kwalifikacje do otrzymania tej formy pomocy[29].

Niestabilność polityczna i rządy junty wojskowej spowodowały, że Stany Zjednoczone postanowiły wycofać się ze swojego programu preferencji handlowych The African Growth and Opportunity Act (AGOA). Program zapewnia krajom Afryki Subsaharyjskiej bezcłowy dostęp do USA, jeśli dane państwo spełnia określone warunki. Ministerstwo Spraw Zagranicznych Burkina Faso oświadczyło, że data oddania władzy w ręce cywilne i przejścia w rządy demokratyczne się nie zmienia. W lipcu 2022 r. Burkina Faso doszła do porozumienia z ECOWAS w sprawie przekazania władzy, które ma nastąpić po 24 miesiąca, czyli około lipca 2024 r.[30] Obietnice składane przez juntę wojskową okazują się niewystarczające, aby przekonać Stany Zjednoczone do niewycofywania się z programu AGOA.

Jak można zauważyć, podczas rządów kpt. Traore nie nastąpiła poprawa bezpieczeństwa. Przewiduje się jego dalszy spadek oraz rosnący kryzys humanitarny, który przyczyni się do śmierci kolejnych osób (zarówno tych, co zginą w atakach grup zbrojnych, jak i z powodu głodu lub chorób), powiększające się zjawisko migracji i rosnące znaczenie grup zbrojnych nie tylko w Burkina Faso, ale całym regionie Sahelu i Zatoki Gwinejskiej. Taka sytuacja zmusi jeszcze większą liczbę Burkańczyków, chcących zaznać spokoju, do dialogu z samymi grupami zbrojnymi. Burkańczycy, którzy już zawarli pakt z przywódcami grup zbrojnych, zostali zmuszeni do przyjęcia surowej wersji szariatu, dotyczącej najbardziej kobiety i dzieci, oraz porozumień i układów, które tylko przez krótki okres obowiązują dwustronnie. Lokalni przywódcy uważają, że pakt i porozumienia i tak są lepszą alternatywą niż walka zbrojna, dlatego większość przywódców wzywa każde rządy w kraju do przystąpienia do rozmów[31].

[1] H. Kone, F. R. Rodrigue Kone, *Without proper supervision and control, the use of 50 000 armed civilian auxiliaries could aggravate security problems.*, „Institute for Security Studies”, 9.01.2023, <https://issafrika.org/iss-today/risks-of-burkina-fasos-new-military-approach-to-terrorism>, 15.02.2023.

[2] Ibidem.

[3] *Burkina Faso government suspends broadcast of France's RFI, „Aljazeera”*, 4.12.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/4/burkina-faso-military-government-suspends-broadcast-of-frances-rfi-radio>, 15.02.2023.

[4] *Burkina Faso interim leader confirms coup attempt: Local media, „Aljazeera”*, 2.12.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/2/burkina-faso-interim-leader-confirms-coup-attempt-local-media>, 15.02.2023.

[5] *Burkina Faso government suspends broadcast...*

[6] K. Mensah, *Ghana Says Burkina Faso Paid Russian Mercenaries with Mine*, „Voice of America”, 15.12.2022, <https://www.voanews.com/a/ghana-says-burkina-faso-paid-russian-mercenaries-with-mine-/6878119.html>, 16.02.2022.

[7] Idem, *Ghana Repairs Rift With Burkina Faso After Wagner Claims*, „Voice of America”, 22.12.2022, <https://www.voanews.com/a/ghana-repairs-rift-with-burkina-faso-after-wagner-claims/6887721.html>, 16.02.2023.

[8] *Burkina Faso government expels senior U.N. official*, „Reuters”, 23.12.2022, <https://www.reuters.com/world/africa/burkina-faso-government-expels-senior-un-official-2022-12-23/>, 15.02.2023.

[9] *US drops Burkina Faso from Africa duty-free trade programme*, „Aljazeera”, 2.01.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/1/2/us-drops-burkina-faso-from-africa-duty-free-trade-program>, 15.02.2023.

[10] *Burkina Faso government expels senior U.N. official...*

[11] *Investigation into 28 killed in Burkina Faso must be transparent: UN rights Chief*, „United Nations”, 7.01.2023, <https://news.un.org/en/story/2023/01/1132257>, 15.02.2023.

[12] Ibidem.

[13] *Burkina Faso: UN Calls for Probe Into Northern Burkina Faso Massacre*, „allAfrica”, 7.01.2023, <https://allafrica.com/stories/202301080030.html>, 15.02.2023.

[14] *Burkina Faso: 50 women abducted by suspected rebels*, „Aljazeera”, 16.01.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/1/16/presumed-jihadists-abduct-about-50-women-in-burkina-faso-local-sources>, 15.02.2023.

[15] *Suspected jihadists kidnap 50 women in Burkina Faso*, „The Guardian”, 16.01.2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/jan/16/burkina-faso-suspected-jihadists-kidnap-women>, 15.02.2023.

[16] *Burkina Faso: 50 women abducted by...*

[17] *Two attacks kill 18 in Burkina Faso: Security sources*, „Aljazeera”, 20.01.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/1/20/two-attacks-kill-18-in-burkina-faso-security-sources>, 16.02.2023.

[18] *Burkina Rally Celebrate Word That French Troops Will Leave*, „Voice of America”, 28.01.2023, <https://www.voanews.com/a/burkina-rally-celebrate-word-that-french-troops-will-leave-/6938573.html>, 16.02.2023.

[19] *France to Pull Troops From Burkina Faso Within a Month: Ministry*, „Voice of America”, 25.01.2023, <https://www.voanews.com/a/france-to-pull-troops-from-burkina-faso-within-a-month-ministry-/6933909.html>, 16.02.2023.

[20] K. Ryncarz, *Francuzi wycofują się z Afryki. Koniec misji w Burkina Faso*, „Euractiv”, 20.02.2023, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/francuzi-wycofuja-sie-z-afryki-koniec-misji-w-burkina-faso/>, 21.02.2023.

[21] *France to Pull Troops From Burkina Faso...*

[22] Ibidem.

[23] *Burkina Faso says 28 soldiers, civilians killed in rebel attacks*, „Aljazeera”, 31.01.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/1/31/burkina-faso-says-28-soldiers-civilians-killed-in-rebel-attacks>, 21.02.2023.

[24] *MSF condemns the brutal and deliberate killing of two staff in Burkina Faso*, „Medecins Sans Frontieres”, 9.02.2023, <https://www.msf.org/msf-condemns-brutal-and-deliberate-killing-two-staff-burkina-faso>, 21.02.2023.

[25] *New bloody attack in Burkina: at least 51 soldiers killed*, „Africanews”, 21.02.2023, <https://www.africanews.com/2023/02/21/new-bloody-attack-in-burkina-at-least-51-soldiers-killed/>, 22.02.2023.

[26] *Over 70 Soldiers Killed in Burkina Faso, Extremists Say*, „Voice of America”, 25.02.2023, <https://www.voanews.com/a/over-70-soldiers-killed-in-burkina-faso-extremists-say/6978914.html>, 25.02.2023.

[27] *New bloody attack in Burkina: at least 51...*

[28] *Burkina Faso: 50 women abducted by...*

[29] *IMF agrees \$80m bailout to help Burkina Faso with worsening food crisis*, „Radio France International”, 10.02.2023, <https://www.rfi.fr/en/africa/20230210-imf-agrees-80m-bailout-for-burkina-faso-to-help-with-food-crisis-war-ukraine>, 21.02.2023.

[30] *US drops Burkina Faso from Africa...*

[31] P. Kleinfeld, *2022 in review: Conflict and dialogue in West Africa's Sahel*, „The New Humanitarian”, 22.12.2022, <https://www.thenewhumanitarian.org/feature/2022/12/22/conflict-in-review-sahel>, 21.02.2023.